

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка (м. Суми)
кафедра соціальної роботи і менеджменту соціокультурної діяльності
Департамент соціального захисту населення
Сумської обласної державної адміністрації
Служба у справах дітей Сумської обласної державної адміністрації
Сумський обласний центр соціальних служб
Громадська організація «Ліга сучасних жінок» (м. Суми)
Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти (м. Суми)
кафедра педагогіки, спеціальної освіти та менеджменту
Київський університет імені Бориса Грінченка (м. Київ)
кафедра соціальної педагогіки та соціальної роботи
Національний університет «Чернігівська політехніка» (м. Чернігів)
кафедра соціальної роботи
Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя (м. Ніжин)
кафедра соціальної педагогіки і соціальної роботи
Черкаський державний технологічний університет (м. Черкаси)
кафедра соціального забезпечення
кафедра соціальної роботи і соціальної педагогіки
Криворізький державний педагогічний університет (м. Кривий Ріг)
кафедра соціальної педагогіки і соціальної роботи

СОЦІАЛЬНА ПІДТРИМКА СІМ'Ї ТА ДИТИНИ У СОЦІОКУЛЬТУРНОМУ ПРОСТОРИ ГРОМАДИ

Матеріали
V Всеукраїнської науково-практичної конференції
04 червня 2024 року

Суми

Інструменти державної молодіжної політики в Україні

Чуприк Наталя, Рижанова Алла

Соціально-педагогічна профілактика вживання алкоголю у середовищі старшокласників в умовах війни

268

Шеплякова Ірина, Рязанова Наталя

Цифрові освітні центри як інститути соціалізації дітей у громадах, що постраждали від війни

272

Соціально-педагогічна профілактика вживання алкоголю у середовищі старшокласників – переконання юні у перевагах тверезого життя для саморозвитку, самоактуалізації та соціальної самореалізації; це об'єднання зусиль всієї територіальної громади у запобіганні моди на алкоголь у молодіжному середовищі, у нетолерантності до алкоголізму серед членів громади. Використання різноманітних форм та методів соціально-педагогічної профілактичної діяльності сприяє соціальному здоров'ю старшокласників та їх позитивному соціальному розвитку.

Список використаних джерел

1. Здоров'я та поведінкові орієнтації учнівської молоді України: куріння, алкоголь та наркотики. Київ: ДУ «Український інститут соціальних досліджень МОЗ України», 2007. 12 с.
2. Куріння, вживання алкоголю та наркотичних речовин серед підлітків, які навчаються: поширення й тенденції в Україні https://www.uisr.org.ua/img/upload/files/B_Report_ESPAD_2019_Internet.pdf
3. Профілактика вживання наркотиків серед учнівської і студентської молоді: методичний посібник / Журавель Т. В., Самусь В. В., Сергеєва К. В. Та ін.; за ред. Т. В. Журавель. Київ: ФОП Буря О. Д., 2014. 96 с.
4. Європейське опитування учнівської молоді щодо вживання алкоголю та наркотичних речовин – «ESPAD» [Електронний ресурс] /Український інститутом соціологічних досліджень імені Олександра Яременка– Режим доступу: <http://www.uisr.org.ua/espada>.
5. Доля, І. М. Подолання дитячих шкідливих звичок: міжнародна та вітчизняна практика. *Стратегічні пріоритети*. 2010. № 1–2 (14–15). С. 55–59.

Шеплякова І. О.,
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри соціальної роботи і соціальної педагогіки,
Харківський національний педагогічний університет
імені Г. С. Сковороди
Рязанова Н. В.,
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за
спеціальністю 231 Соціальна робота,
Харківський національний педагогічний університет
імені Г. С. Сковороди

ЦИФРОВІ ОСВІТНІ ЦЕНТРИ ЯК ІНСТИТУТИ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ДІТЕЙ У ГРОМАДАХ, ЩО ПОСТРАЖДАЛИ ВІД ВІЙНИ

Повномасштабне воєнне вторгнення в Україну призвело до тяжких наслідків для суспільства загалом та вітчизняної освітянської галузі зокрема. Мільйони дітей були змушені змінити місце проживання всередині країни або виїхати за кордон. При цьому повномасштабна війна не тільки погіршила доступ до освіти, негативно вплинула на якість освітнього процесу, успішність дітей шкільного віку, але й суттєво ускладнила процес їхньої соціалізації. Особливої гостроти та актуальності набула проблема соціалізації дітей у громадах, що постраждали від війни. Адже через небезпечні (екстремальні) умови проживання та соціальної взаємодії процес соціалізації дітей у таких громадах відбувається зі значними ускладненнями. Безумовно, найкращим вирішенням проблеми є евакуація дітей з цих територій. Проте через низку причин значна кількість дітей постійно проживають у таких громадах. Саме тому необхідним є забезпечити в постраждалих від війни громадах максимально сприятливі умови для соціалізації дітей (зокрема шкільного віку), у тому числі шляхом створення безпечних просторів для взаємодії з однолітками – цифрових освітніх центрів.

Проведений аналіз наукових джерел та практики соціально-педагогічної роботи засвідчив, що проблема соціалізації дітей у постраждалих від війни громадах є відносно новою для вітчизняної науки загалом та галузі соціальної роботи (соціальної педагогіки) зокрема. Адже до початку російсько-української війни окреслена проблематика була предметом дослідження лише окремих науковців (А. Капська, О. Караман, С. Савченко), які вивчали соціалізацію дітей у контексті соціальних потрясінь. У той час, як в умовах воєнного стану (коли суттєво ускладнився процес соціалізації абсолютної більшості дітей, і, насамперед, тих із них, хто проживає в постраждалих від війни громадах) ця проблема, що вимагає негайного вирішення, привернула увагу наукової спільноти та практиків. Зокрема, окремі її аспекти розкриті в працях В. Бойко, В. Бондаренко, І. Пампури, Л. Процик, С. Харченка. При цьому з'ясовано, що особливостями соціалізації дітей в умовах війни є те, що відбувається цей процес за несприятливих та небезпечних суспільних умов, поступово набуваючи в переважній більшості дітей рис, характерних для абераційної соціалізації (тобто негативної, хибної, спотвореної, викривленої). Водночас встановлено, що соціальними інституціями, на базі яких може бути ефективно вирішена проблема забезпечення сприятливих умов для успішної соціалізації дітей шкільного віку в постраждалих від війни громадах і потенціал яких достатньою мірою не використовується, є цифрові освітні центри.

Ідея створення цифрових освітніх центрів – «безпечних, затишних просторів для навчання й дозвілля школярів від 6 до 18 років» [1] –

виникла та реалізовується в межах відповідного проєкту міжнародного благодійного фонду «savED» як спроба «швидкої освітньої допомоги» [1] для громад, що постраждали від війни. Адже населені пункти, у яких суттєво пошкоджено освітню інфраструктуру, потребували гнучких та оперативних рішень, аби відновити хоча б базовий доступ дітей до освітніх активностей. Бо, як зазначалося, у багатьох постраждалих від війни громадах живуть сім'ї з дітьми (або ж планують найближчим часом повернутися). Причому саме наявність доступу дітей до освіти для багатьох з батьків є одним із чинників при ухваленні рішення про повернення чи неповернення до своїх домівок у таких громадах. Отже, швидке відновлення доступу до освіти має бути одним з пріоритетів напрямів роботи в деокупованих громадах або тих, що потерпають від наслідків активних бойових дій.

Упродовж 2022-2024 років команда міжнародного благодійного фонду «savED» (за підтримки низки міжнародних партнерів) створила та підтримує мережу з кількох десятків цифрових освітніх центрів (зокрема в Харківській області (наприклад, у Печенізькій територіальній громаді, що постраждала (і продовжує потерпати) від війни та її наслідків)).

Установлено, що цифровий освітній центр надає можливість швидко облаштувати простір для освітніх активностей, наповнений усім необхідним – від дидактики до цифрових гаджетів, швидкісним інтернетом. Спеціально створена програма з академічних занять і низка найрізноманітніших позашкільних активностей, які проводять тьютори, доповнює створений фізичний простір освітніми рішеннями для повернення дітей до навчання та сприяння їхній успішній соціалізації.

Основними напрямками освітньої діяльності центру є: доступ до матеріалів Всеукраїнської школи онлайн «ВШО» (платформа для дистанційного навчання учнів 5-11 класів та методичної підтримки вчителів); використання простору цифрового освітнього центру для проведення уроків (формальна освіта); надолуження освітніх втрат (у форматі індивідуальних чи групових занять із вчителем, літніх таборів тощо); виконання домашніх завдань, шкільних проєктів тощо; підготовка до НМТ; доступ до онлайн-навчання (можливість для вчителів проводити уроки в Zoom / Google Classroom тощо; можливість для учнів, які не мають технічної можливості долучитися до уроків); вивчення англійської мови (через доступ до дистанційних матеріалів, заняття з учителем, розмовні клуби тощо); ігри, інтерактивні форми діяльності, читання. Важливим складником освітнього процесу кожного центру є розвиток *life skills* (життєвих навичок), психосоціальна підтримка та соціоемоційне навчання, що може бути забезпечено завдяки: загальному тьюторингу працівниками центру (які повинні пройти навчання на курсі EdCamp Ukraine чи під час спеціально організованих тренінгів); матеріалам PSS і SEL; роботі шкільних психологів, яких можна залучити (і залучають) до діяльності таких центрів;

психологічним, профорієнтаційним зустрічам із провідними фахівцями галузі. Центри також можуть бути багатофункціональними хабами, що пропонують курси для вчителів і батьків, усіх зацікавлених (цифрова грамотність, психологічна підтримка тощо).

З метою організації та проведення активностей в умовах цифрового освітнього центру команда міжнародного благодійного фонду «savED» розробила посібник зі створення таких інституцій «Цифрові освітні центри: Handbook» (що «містить покрокову інструкцію про те, як відкрити цифровий освітній центр, а також корисні поради для освітянам, які налагоджують освітні процеси під час війни, планують різноманітні активності» [2]). У посібнику зібрані рухливі, психологічні та розвивальні ігри для дітей, вправи на заспокоєння та концентрацію їхньої уваги; посилання на мобільні застосунки для самостійної роботи дітей; поради щодо вибору та організації різноманітних активностей для них (в очному або дистанційному форматі) (про організацію кіноклубів, читацьких гуртків, майстер-класів, вивчення англійської мови, створення власного подкасту тощо). У ньому також міститься інформація про конкретні ініціативи та проєкти, до яких заклад загальної середньої освіти може долучитися (на постійній основі або як разовий партнер) і організувати для дітей тренінги на різні теми – від тактичної медицини до мистецтва.

Вважаємо, що на базі цифрових освітніх центрів можуть бути створені умови не тільки для опанування школярами знань з академічних предметів, але й для формування та сприяння розвитку соціальних навичок. Адже аналізовані інституції є платформою (простором) для соціальної взаємодії дітей, що допомагає їм навіть у складних умовах війни відчувати себе частиною спільноти, зберігати, розширювати, поглиблювати соціальні зв'язки. Окрім того, можливість доступу школярів до широкого спектру інформаційних ресурсів сприяє розширенню їхнього кругозору, саморозвитку та подальшій просоціальній самореалізації. Для цього тьютори організують онлайн-курси, вебінари, форуми та інші онлайн-активності, у межах проведення яких діти взаємодіють, співпрацюють з однолітками (у тому числі з інших закладів освіти), наставниками, запрошеними фахівцями. Це сприяє розвитку комунікативних навичок, емпатії, толерантності, здатності працювати в команді.

Отже, узагальнення результатів проведеного аналізу дозволило зробити висновок про те, що цифрові освітні центри (у безпечному середовищі яких забезпечується доступ дітей до освітніх ресурсів, необхідних для їхнього соціального розвитку у воєнних умовах) є дієвими інститутами соціалізації школярів у громадах, що постраждали від війни.

Список використаних джерел

1. Міністерство освіти і науки України створило мапу цифрових освітніх центрів. *Міністерство освіти і науки України*: вебсайт. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/ministerstvo-osviti-i-nauki-ukrayini-stvorilo-mapu-cifrovih-osvitnih-centriv> (дата звернення: 29.03.2024).

2. Цифрові освітні центри: Handbook: посіб. *SlideShare*: вебсайт. URL: <https://www.slideshare.net/DeponDe/dlchandbook-2023210x210final-onlinepdf> (дата звернення: 24.03.2024).